

S.M. Plokhy

Ο αρνητικός «μύθος» της Γιάλτας

Η ιστορική αποτίμηση και η επισήμανση των παραναγνώσεων από τον καθηγητή του Χάρβαρντ στο βιβλίο «Γιάλτα - το τίμημα της ειρήνης»

ΤΟΥ ΘΑΝΟΥ ΒΕΡΕΜΗ

Τα νέα στοιχεία που φέρνει ο καθηγητής του Χάρβαρντ S.M. Plokhy για την πολυσυζητημένη ιστορία της διάσκεψης των τριών μεγάλων, τον Φεβρουάριο 1945, στη Γιάλτα της Κριμαίας, προέρχονται κυρίως από τα σοβιετικά αρχεία. Αυτά καθιστούν τον Ιωσήφ Τζουγκασβίλι - Στάλιν, πρωταγωνιστή του αφηγήματος. Ο σοβιετικός δικτάτορας είχε ακόμα μπροστά του οκτώ χρόνια ολοκληρωτικής εξουσίας, ο Φραγκλίνος Ντελάνο Ρούσβελτ, δύο μήνες ζωής και ο Ουΐνστον Τσόρτσιλ, περίπου τέσσερις μήνες πρωθυπου-

γίας πριν από τις εκλογές τις οποίες τελικά θα έχανε τον Ιούλιο εκείνης της χρονιάς. Στη Γιάλτα, παρά τον επαναλαμβανόμενο μύθο, δεν συζητήθηκε ο χωρισμός του κόσμου σε ζώνες επιρροής των μεγάλων. Τα Βαλκάνια είχαν ήδη χωρίσει ανεπίσημα ο Στάλιν και ο Τσόρτσιλ στη Μόσχα στις 9 Οκτωβρίου 1944.

Λίγους μήνες πριν από τη Γιάλτα οι Αμερικανοί είχαν υποστεί αναπάντεχη γερμανική αντεπίθεση στις Αρδέννες και οι Βρετανοί στις γέφυρες του Αρνεμ. Παρά τις αναποδιές αυτές οι Σύμμαχοι από τη Δύση βρέθηκαν στο τέλος του 1944 μέσα στο Ααχεν και οι Ρώσοι στη γερμανική ανατολική Πρωσία.

Το ζήτημα των ηττημένων της Γερμανίας βρήκε τον άρρωστο Ρούσβελτ να συμφωνεί με τον Στάλιν για τον διαμελισμό και την τιμωρία της χώρας, ενώ τον Τσόρτσιλ που πρόβλεπε την αλλαγή σκηνικού μεταπολεμικά, να σκέπτεται μία ανεξάρτητη Γερμανία, σαν ευρωπαϊκό ανάχωμα στις σοβιετικές εδαφικές βλέψεις δυτικά. Υπήρχαν ωστόσο και διαφωνούντες, αμερικανοί πολιτικοί με τον Ρούσβελτ, όπως ο υπουργός των Εξωτερικών Cordell Hull. Η σκέψη του Henry Morgenthau να γίνει η Γερμανία αγροτική οικονομία, θα δέσμευε τις ΗΠΑ να είναι μόνιμη πηγή αρωγής προς την κεντρική Ευρώπη. Στις ζώνες κατοχής της Γερμανίας προστέθηκε και μία τέταρτη, η γαλλική, παρά τη διαφωνία του Στάλιν, χάρη στην επιμονή του Τσόρτσιλ. Όταν ο αμερικανός πρόεδρος και ο βρετανός πρωθυπουργός έφεραν το θέμα Πολωνία προς συζήτηση, ο Στάλιν επέδειξε μια από τις σπάνιες εκρήξεις του. Η συναισθηματική του υπεράσπιση για τα συμφέροντα της ΕΣΣΔ εντυπωσίασε τους συνομιλητές

του και ανάγκασε τους άλλους ηγέτες να δεχτούν σταδιακά να πείσουν την πολωνική εν εξορία (στο Λονδίνο) κυβέρνηση ότι έπρεπε να αποδεχτεί την κακή της τύχη.

Ο Στάλιν έφερε τους συνομιλητές του προ τετελεσμένων αναγνωρίζοντας την κομμουνιστική πολωνική κυβέρνηση του Λουμπλίν από τον άνθρωπο του σοβιετικού καθεστώτος, Μπιερουσά. Επιπλέον ο σοβιετικός ηγέτης κατοχύρωσε τα ανατολικά σύνορα της Πολωνίας, ταυτίζοντάς τα με την παλιά γραμμή Curzon. Ετσι ο Μολότοφ θύμιζε στους Βρετανούς ότι ο δικός τους υπουργός είχε το 1919 αναγνωρίσει τα σύνορα της Πολωνίας όπως περίπου εγγράφονταν αργότερα στη συμφωνία Ρίμπεντροπ - Μολότοφ.

Την εσωτερική αντιπολίτευση στη Σοβιετική Ένωση από τους εθνικιστές Πολωνούς, την άφησε στα χέρια των

Γερμανών όταν διέκοψε την προέλαση των σοβιετικών δυνάμεων έξω από τη Βαρσοβία και αρνήθηκε στα συμμαχικά αεροπλάνα να χρησιμοποιήσουν τα σοβιετικά εδάφη για να ανεφοδιάσουν την πολωνική αντίσταση την οποία αποδεκάτιζαν τα ναζιστικά στρατεύματα στην πρωτεύουσα. Οι δυνάμεις του Χίτλερ ισοπέδωσαν τη Βαρσοβία και σκότωσαν, σύμφωνα με κάποιες μαρτυρίες, 150.000 Πολωνούς με πολλούς αμάχους.

Η δημιουργία του ΟΗΕ ενδιέφερε τον Ρούσβελτ και το ζήτημα της ψηφοφορίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας απασχόλησε πολλές ώρες τα μέλη της Διάσκεψης. Τα αντάλλαγμα που ζητούσαν οι Σοβιετικοί για τη συναίνεσή τους ήταν η αναγνώριση τριών σοβιετικών Δημοκρατικών με δική τους ψήφο ως μέλη του ΟΗΕ.

Τσόρτσιλ και Ρούσβελτ

Ανάμεσα στον Ρούσβελτ και τον Τσόρτσιλ σοβούσε ένας ανταγωνισμός που εκδηλώθηκε πριν από τη Γιάλτα, στον ενδιάμεσο σταθμό της Μάλτας, όταν ο Ρούσβελτ αρνήθηκε να προετοιμαστούν για τη διάσκεψη με συντονισμό της στρατηγικής τους. Η αλήθεια ήταν ότι οι δύο χώρες διέφεραν σε σημαντικά θέματα, καθώς οι Αμερικανοί δεν συμφωνούσαν με τη βρετανική

Ανάμεσα στον Ρούσβελτ και τον Τσόρτσιλ σοβούσε ένας ανταγωνισμός που εκδηλώθηκε πριν από τη Γιάλτα

S.M. Plokhy
ΓΙΑΛΤΑ. ΤΟ ΤΙΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Μτφ. Πέτρος Γεωργίου
Εκδόσεις Πατάκη, Μάιος 2020,
σελ. 548
Τιμή 29 ευρώ

αποικιοκρατία της οποίας ο Τσόρτσιλ ήταν μεγάλος υποστηρικτής. Υπήρχε όμως και η επιδείνωση της υγείας του αμερικανικού προέδρου που τον καθιστούσε ευάλωτο στις εξωτερικές πιέσεις και ανίκανο να παρακολουθήσει τη στρατηγική του βρετανού πρωθυπουργού. Πολλές φορές τον έπαιρνε ο ύπνος στην καρέκλα του.

Στον επίλογο ο Plokhy μας πληροφορεί ότι η Γιάλτα έβγαλε κακό όνομα γιατί δεν απέτρεψε μερικά δυσάρεστα πρώτα επεισόδια του Ψυχρού Πολέμου. Η συμφωνία της Γιάλτας δεν αποσόβησε την κατάληψη της ανατολικής Ευρώπης, τη σοβιετική σφαίρα επιρροής στη Μαντζουρία και την επικράτηση του κομμουνιστικού συστήματος στην Κίνα. Όμως οι δυτικοί σύμμαχοι βρίσκονταν σε καιρό πολέμου και πίστευαν ότι η συμμαχία με τους Σοβιετικούς μείωνε τις δικές τους απώλειες. Οι δικτικές δυνάμεις πρόσφεραν τεχνική και αεροπορική υποστήριξη στις σοβιετικές επιχειρήσεις από τον Σεπτέμβριο του 1941, όμως δεν διέθεσαν - τουλάχιστον οι Αμερικανοί - μεγάλες χερσαίες δυνάμεις πριν από την απόβαση στη Νορμανδία το 1944. Ο πόλεμος εναντίον της Γερμανίας διεξαγόταν κυρίως από τις σοβιετικές δυνάμεις με το γνωστό αποτέλεσμα της σοβιετικής κατοχής στην ανατολική Ευρώπη. Κατά τον συγγραφέα, οι Αμερικανοί κέρδισαν περισσότερα από ό,τι πρόσφεραν στους Ρώσους στην Ευρώπη. Ο Στάλιν, τέλος, «τάρπησε τις υποσχέσεις του χωρίς να έχει συναίσθηση ότι συντελούσε στη θεμελίωση μιας παγκόσμιας τάξης στην οποία διαδραμάτιζαν ηγετικό ρόλο οι ΗΠΑ».

Ο Θάνος Μ. Βερέμης είναι ομότιμος καθηγητής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Οι Στάλιν, Ρούσβελτ και Τσόρτσιλ από τη σεορά «Animaniacs» (1993 - 1998) της αμερικανικής τηλεόρασης

